Βήμα
22/4/48

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΘΡΑΚΗ

ΤΟΡΕΥΤΙΚΗ ΞΥΛΟΓΛΥΦΙΑ ΔΙΑΚΟΣΜΗΤΙΚΗ

ΤΟΥ κ. ΠΟΛ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Από χρόνια λαβαίνοντας άφορμή ὁ Μακ. Κ. Μ. Ἀποστολίδης, ὁ συγγραφέας τῆς Ἱστορίας Φιλιππουπόλεως ἀπό τὰ δημοσιεύματα τοῦ Βουλγάρου ἀρχιτέκτονα Κοΐτσεφ ἐπεχείρησε νὰ διαφωτίσῃ τὸ ζήτημα, διαφωτίζοντας καὶ τὸν συγγραφέα, ποὺ ὅπως ὅλοι οἱ Βούλγαροι ἐπιστήμονες αὐταπατώμενοι ἀπὸ τὴν τοπικὴ βουλγαρικὴ τῶν ἐκκλησιῶν ἰδιότητα, νομίζουν ὅτι ὁ διάκοσμος τῶν ἐκκλησιῶν στὴ Βουλγαρία καὶ Ἀνατολικὴ Ρωμυλία εἶνε ἔργο τῆς βουλγαρικῆς ἀπὸ καιρὸ τῆς Τουρκοκρατίας-τορευτικῆς,, ξυλογλυφίας καὶ διακοσμητικῆς, ποὺ τώρα ἐξέλιπε, καὶ ὅτι οἱ τεχνίτες ἦταν αὐτοδίδακτοι Βούλγαροι βαγενεῖς. Αὐτὴ ἰσα-ἰσα ἡ διαρκὴς ἔκλειψις τῆς τέχνης αὐτῆς μέσα σὲ μιὰ γενεὰ ὅπως τεκμαίρεται ἀπὸ τὶς βουλγαρικὲς ἐκκλησίες, ποὺ χτίσθηκαν ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ ἀπελευθερώθηκαν ὡς τώρα, καὶ ποὺ τὰ τέμπλα τους εἶν[illegible] δείχνει ὅτι δὲν [illegible] γαρικῆς τορ[illegible] πτικῆς κα[illegible] ἦταν ἐπ[illegible] σαν τεχ[illegible] ξω. Α[illegible] χρονο[illegible] τας [illegible] Παιδ[illegible] στὴ [illegible] ας [illegible] (τέμ[illegible] ἀμβω[illegible] πέζης [illegible] πτῶν [illegible] ὑπὸ τ[illegible] καὶ· νὰ [illegible] τῆς ἐκ[illegible] πιστολὴ [illegible] πτη Ι. Πα[illegible] σε τὸ τέμπλ[illegible] κλησίας τοῦ Ἁγ[illegible] στὴ Φιλιππούπολι καὶ [illegible] νάμεσα στοὺς κώδικες [illegible] λεως, βεβαιώνει τὸ πρᾶγμα ἀναμφισβήτητα. Εἶνε παρμένη ἀπὸ τὸν κώδικα Φιλιππουπόλεως. Ἡ ἐπιστολὴ λέγει τὰ ἑξῆς:

«Διὰ τοῦ παρόντος ἐκκλησιαστικοῦ ἐξοφλητικοῦ ἀποδεικτικοῦ καὶ ἐμμαρτύρου γράμματος γίνεται δήλον ὅτι ὁ μάστωρ Ἰάννης Πασκούλης Μετσοβίτης ταληβοῦρος ὡμολόγησεν ἰδίῳ στόματι κατὰ τὸ ἐνυπόγραφον κοντράτον του μὲ τὸ νὰ ἐσυμφώνησε μετὰ τῶν ἐνοριτῶν τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου διὰ νὰ κατασκευάσῃ τὸ τέμπλον τῆς ἐκκλησίας κατὰ τὸ σχέδιον τῆς Βιέννης ὁμοῦ μὲ τὸν δεσποτικὸν θρόνον καὶ τὸ κουβούκλιον τῆς Ἁγίας Τραπέζης διὰ γρ. 22.370 ...κτλ.»

Τὴν ἐκκλησία αὐτὴ μνημονεύει ὁ Gerlach στὸ τέλος τοῦ 16ου αἰῶνα, ποὺ ἀνεκτίσθη στὰ 1832 μεγαλύτερη καὶ μεγαλοπρεπέστερη καὶ τὴ διακόσμησή της ἀνέλαβε ὁ ὑπογραφόμενος Μετσοβίτης Γ. Πασκούλης.

Ὁ ἐσωτερικὸς ξυλένιος διάκοσμος τῆς ἐκκλησίας αὐτῆς καθὼς καὶ τῆς Ἁγίας Μαρίνης, τῆς Ἁγίας Κυριακῆς καὶ τῆς Παναγίας στὴ Φιλιππούπολη καὶ ἄλλων ἀλλοῦ, εἶνε ἄξιος πολλῆς μελέτης, γιὰ τὴν τορευτικὴ καὶ ξυλογλυφία στὸ καιρὸ τῆς Τουρκοκρατίας καὶ ξεχωριστὰ στὰ πρῶτα πενῆντα χρόνια τοῦ 19ου αἰῶνα. Τὰ τέμπλα, οἱ ἀμβῶνες, οἱ ἀρχιερατικοὶ θρόνοι, τὰ κιβούρια τῶν ἁγίων τραπεζῶν καὶ τὰ εἰκονοστάσια γενικὰ τορευμένα καὶ συνθεμένα καὶ δουλεμένα καλλιτεχνικά, παριστάνουν ἁρμονικὰ συμπλεγμένα φυτά, λουλούδια, καρπούς, πουλιά, ζῶα καὶ γερουβείμ. Μερικὰ εἶνε θαυμάσια χρυσωμένα. Λύτὲ τὰ ἔργα τέχνης προσπαθοῦν οἱ Βούλγαροι νὰ παραστήσουν ὡς βουλγαρικά. Ἀλλὰ εἶνε πλάνη μεγάλη. Ἂν καὶ κατεπιάσθηκαν νὰ μιλήσουν πλανώμενοι σκόπιμα καὶ ἐπιστήμονες ὅπως ὁ πολὺς Filow, ποὺ παραδέχθηκε ὅτι εἶνε τέχνη βουλγαρικὴ καὶ ὄχι ἑλληνική, ὅπως εἶνε παραδεγμένο ἀπὸ τοὺς Βυζαντιολόγους ἐπιστήμονες.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ἡ τέχνη αὐτὴ εἶνε συνέχεια τῆς Βυζαντινῆς παραδόσεως μὲ κάποια ἐπίδρασι ἀραβική καὶ τῆς ἀναγεννήσεως. Τὴν ἀσκοῦσαν οἱ τεχνίτες στὴν Πόλη στὴ μακρὰ ἀγορά, ὅπου ἦταν τὰ ἐργαστήρια τῶν ξυλογλυπτῶν Ἑλλήνων. Ἀναφέρεται στὸν Κερδῶο Ἑρμῆ τόμο II 1817, Βιέννη, σ, 410 τὸ ἑξῆς:

«Ἄλλοι (Ἑλληνορωμαῖοι) γλύπτουσι καρυόξυλα κατὰ τὴν χρείαν εἰς διάφορα ξόανα καὶ σχήματα διὰ τὰ τέμπλα τῶν ἐκκλησιῶν, εἰκονοστάσια, θρόνους, ἄμβωνας, ἀναλόγια καὶ ἄλλα γλυπτὰ ἔπιπλα ἢ στολίσματα τῶν οἰκιῶν· οὗτοι ἐπιτηδεύονται καὶ εἰς τὸ μωσαϊκὸν ἐξωκόλλημα πολυσχήμων κοχλοστράκων (σαδεφίων) καὶ θαλασσίων χελωνῶν», ποὺ βεβαιώνουν τὸ πρᾶγμα καταφανέστατα.

Ἡ ὑποτιθεμένη λοιπὸν βουλγαρικὴ ξυλογλυφία καὶ τορευτικὴ ποὺ ἐπικαλοῦνται οἱ Βούλγαροι ἐπιστήμονες, εἶνε αὐτὴ ἡ τέχνη ἡ βυζαντινή, ποὺ παρήκμασε καὶ ἀσκήθηκε καὶ στὸν καιρὸ τῆς Τουρκοκρατίας στὴ Θράκη, Μακεδονία, Μικρὰ Ἀσία, Ἑλλάδα καὶ στὴ σημερινὴ Βουλγαρία ἀπὸ Ἕλληνες τεχνίτες, πού τούς καλοῦσαν ἀπό τὴν Πόλη κι' ἀλλοῦ, ὅπου ζοῦσε ἡ τέχνη αὐτὴ γιὰ νὰ ἐργασθοῦν.

Αὐτὸ δὲ μπορεῖ κανείς νὰ τὸ ἀμφισβητήσῃ. Ὅλοι δὲ οἱ ναοί στὴ Βουλγαρία, ποὺ εἶνε στολισμένοι μὲ ξυλογραφίες ἦταν μιὰ φορὰ ἑλληνικοί, ποὺ [illegible] διακοσμήθηκαν ἀπὸ [illegible] κοινότητες μ' [illegible] ἑλληνες τεχνίτες, ποὺ διατηροῦσαν [illegible] σημ, καὶ ποὺ [illegible] Βουλγάρους [illegible] ἀλλοῦ [illegible] κι' ἄλλοι [illegible] διώχθηκε [illegible] λύθηκαν [illegible] κοινότητες [illegible] ἐκκλησίες μ' ὅλα τὰ εὐαγῆ κτήματα [illegible] στὰ χέρια [illegible] οἱ ναοί, ποὺ [illegible] ἀρχιτέκτονας Κόϊτσεφ [illegible] Πλαπρύπολη, στὸ Σιστόβ [illegible] Ποζαρτζίκ, Στενίμαχο κι' ἄλλοι [illegible] ἀμβωνές τους, οἱ σκαλισμοί, [illegible] ἀρχιερατικοὶ θρόνοι, τὰ εἰκονοστάσια, τὰ τέμπλα καὶ κιβούρια εἶνε ἑλληνικὰ δημιουργήματα κι' αὐτὰ καὶ ἡ τέχνη τους. Ὁ διάκοσμος τῆς μονῆς Ρήλας, ποὺ μνημονεύουν οἱ Βούλγαροι, κι' αὐτός ἔγινε κεῖνα τὰ χρόνια, ποὺ στολίσθηκαν καὶ οἱ ἑλληνικὲς ἐκκλησίες καὶ τὸν διακόσμησαν Ἕλληνες, ποὺ κάλεσαν ἀπέξω, γιατὶ εἶνε ἴδιος κι' ἀπαράλλακτος πρὸς τὸ διάκοσμο τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν ἐκκλησιῶν. Ὁ ἴδιος δὲ ξυλογραφικὸς διάκοσμος ἀπαντᾶ καὶ σ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος καὶ στὰ νησιὰ καὶ στὴ Μικρὰ Ἀσία, στὴ Συρία, κι' ἀλλοῦ ὅπου βουλγάρικο ποδάρι δὲν ἀπάτησε ποτέ.

Ἔτσι μποροῦμε νὰ βγάλουμε τὸ συμπέρασμα: ὅτι μάταια οἱ Βούλγαροι κι' ὁ Κόϊτσεφ κι' ὁ Filow οἰκειοποιοῦνται μιὰ τέχνη ποὺ εἶνε ἑλληνικὴ καὶ ἄδικα ὁ Filow καὶ ἄλλοι ἀρχαιολόγοι καὶ ἀρχιτέκτονες παραποιοῦν τὴν ἀλήθεια ποὺ εἶνε μιά: πώς ἡ ξυλογλυφική εἶνε τέχνη παραδομένη ἀπό τὸ Βυζάντιο ἑλληνική, ποὺ συνεχίζεται καὶ σήμερα, ἐνῶ στὰ Βουλγαρία ὄχι μόνο δὲν συνεχίζεται, ἀλλὰ ἔσβυσεν καὶ ἡ παράδοση νὰ κοσμοῦν τίς ἐκκλησίες τους μὲ ξυλογλυφήματα ποὺ δὲν εἶνε τέχνη βουλγαρική. Ὅ,τι ἔχουν νὰ ἐπιδείξουν εἶνε ἔργα ἑλληνικὰ τῆς Τουρκοκρατίας ἀπὸ Μετσοβίτες τεχνίτες ποὺ φημίζονταν γιὰ τὴν τέχνη τους αὐτή.

ΠΟΛ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ